

Social dialog i krisetider

Sammendrag

Indledning

Social dialog er et bærende princip i Den Europæiske Union, og dens forfatning og er nedfældet i artikel 154 og 155 i traktaten om Den Europæiske Unions funktion (TEUF). Den er i lang tid blevet betragtet som en af de vigtigste hjørnestene i udformningen og udmøntningen af forskellige politikker, især på det socialpolitiske og beskæftigelsespolitiske område.

Den sociale dialog i EU har været et centralt element i styreformerne i EU, lige siden den sociale protokol blev indført med Maastrichttraktaten i 1993, som knæsatte princippet om arbejdsmarkedsparternes selvstændighed i EU, og som foreskrev et fælles ansvar for de politiske aktører for definitionen af det "sociale Europa" på flere områder.

Denne undersøgelse kortlægger, undersøger og vurderer de forskellige tiltag i forhold til den sociale dialog over for den globale økonomiske krise i hele EU og analyserer:

- den rolle, som den sociale dialog har spillet for at afbøde de negative virkninger af krisen
- resultaterne af den sociale dialog i relation til de initiativer, som arbejdsmarkedets parter har forhandlet og aftalt på de forskellige niveauer af det europæiske system for arbejdsmarkedsrelationer
- effektiviteten og bæredygtigheden af resultaterne af den sociale dialogs indsats i forhold til krisen.

Politisk kontekst

Undersøgelsen ser nærmere på perioden fra krisens begyndelse i 2008 frem til midten af 2010 og på virkningerne og følgerne af den globale finansielle og økonomiske krise, men ikke den efterfølgende offentlige gældskrise. Undersøgelsen søger at kortlægge og analysere den sociale dialogs resultater, eller i visse tilfælde manglen på resultater, i den pågældende periode i kølvandet af krisen. Den undersøger, i hvilket omfang arbejdsmarkedets parter har været inddraget i indførelsen af foranstaltninger til afhjælpning af krisens virkninger, og hvorvidt den sociale dialog har været effektiv og bæredygtig i sin krisehåndtering.

Væsentlige konklusioner

En afgørende faktor for, om social dialog er en succes eller en fiasko, er, i hvilket omfang regeringen aktivt støtter denne proces, og hvorvidt relationerne mellem de forskellige aktører før krisen har været sammenhængende og legitimeret. Undersøgelsen viser også, at de nationale politiske rammebetingelser, inden for hvilke arbejdsmarkedets parter opererer, bidrager væsentligt til parternes tilgang til social dialog, og det samme gælder for deres interne strategier og forholdet mellem de forskellige partnere. Den bekræfter, at rammebetingelserne for medlemsstaternes arbejdsmarkedsrelationer har bidraget til den sociale dialogs succes eller fiasko, og at en lang række institutioner og relationer er blevet godt og grundigt stresstestet. Generelt synes der at være en konvergerende tendens i Europa, der viser, at arbejdsmarkedets parter af deres regeringer enten er blevet tilskyndet til at deltage i drøftelserne eller endda iværksætte deres egne specifikke initiativer.

Krisen skabte ikke grobund for et miljø, hvor aktørerne kunne være innovative og skabe nye former for social dialog. Omvendt var krisen ikke nogen forhindring for innovative konklusioner. En række kort- og langsigtede løsninger er blevet indført i lande, hvor de aldrig før var blevet afprøvet. Bl.a. blev der for første gang i ni medlemsstater indført korttidsarbejde.

I velorganiserede sektorer var arbejdsmarkedets parter med til at yde beskyttelse mod følgerne af krisen på økonomien generelt.

Den sociale dialog bidrag under hele krisen forekom primært snarere at være af integrerende end fordelingsmæssig karakter. Forhandlingerne mellem arbejdsmarkedets parter syntes mere at have været fokuseret på beskæftigelsesforhold, såsom uddannelse og jobsikkerhed, navnlig gennem ordninger for korttidsarbejde, end på det traditionelle lønområde. De forskellige arbejdstagergrupper syntes at have været villige til at gå på kompromis under de nødvendige integrative forhandlinger og give afkald på indkomstsikkerhed til fordel for beskæftigessikkerhed.

Den aktuelle globale økonomiske krise har sat holdbarheden af alle nationale systemer for arbejdsmarkedsrelationer på en prøve. Selv i de lande, der har en mangeårig tradition for samarbejde mellem arbejdsmarkedets parter og staten, er det ofte ikke lykkedes at sikre konsensus under overenskomstforhandlingerne og en fælles tilgang til håndtering af krisen.

Der har i lande med en stærk social dialog været en tendens til et bedre samarbejde mellem stat, arbejdsgivere og arbejdstagere. Det var imidlertid i de forskellige sektorer, hvor der havde været en mangeårig tradition for konsultation og samarbejde, at arbejdsmarkedsparternes drøftelser affødte de mest positive resultater.

Det står imidlertid klart, at den sociale dialog er blevet svækket på visse områder, hvor virkningerne af krisen har sat yderligere skub i allerede eksisterende udfordringer, f.eks. sammenhængskraften mellem de forskellige niveauer af social dialog, faldende medlemstal i fagforeningerne, et fald i antallet af fagforeninger, og fagforeningernes svækkede forhandlingskraft.

En stadig mere ensidig beslutningsproces fra statens side omkring forhold, der vedrører den offentlige sektor, og den stigende decentralisering af kollektive overenskomstforhandlinger, viser tilsammen de

udfordringer, som krisen afdækker. I de fleste lande havde fagforeningerne to modsatrettede roller. De sørgede for fred på det private arbejdsmarked ved at reducere antallet af strejker i virksomhederne og ved at overtale arbejdstagerne til at forholde sig pragmatisk til omkostningsbesparende foranstaltninger. Omvendt var de i den offentlige sektor imidlertid ofte dem, der koordinerede en stærk og omfattende modstand mod statens kriseforanstaltninger.

Krisen var en god anledning til at udvikle nye former for social dialog, der bedre er i stand til at tage fat om de væsentligste problemer, selvom disse muligheder ikke altid er blevet udnyttet.

Politiske anbefalinger

- Selv om krisen ikke skabte et innovativt miljø, satte den i nogle lande de allerede eksisterende former for social dialog under et vist pres, foranledigede arbejdsmarkedets parter til at reagere herpå og skabte i visse situationer mulighed for, at arbejdsmarkedets parter kunne bryde ud af de traditionelle mønstre for social dialog i nogle lande.
- Resultatet af den sociale dialog i de fleste EU-medlemsstater var indførelse af ordninger for korttidsarbejde, som arbejdsmarkedets parter satte mange kræfter ind på. Det krævede typisk enighed blandt både arbejdsmarkedets parter og endda til tider støtte fra regeringen, når det var nødvendigt med tilskud for at kompensere for arbejdstagernes mistede indkomst eller finansiære uddannelse.
- Processen omkring social dialog har vist sig at være et legitimt redskab til at imødegå virkningerne af finanskriser. Men selvom den sociale dialog har vist sig at være et centralt redskab i bestræbelserne på at overvinde krisen og bevare stabilitet i Europas systemer for arbejdsmarkedsrelationer, er den blevet svækket der, hvor sammenhængskraften mellem de forskellige niveauer af social dialog allerede var under pres.
- Undersøgelsen afdækker klart interaktionen og en vis grad af koordinering mellem arbejdsmarkedets parter på nationalt niveau, både horisontalt og vertikalt, mens der omvendt kun findes sparsom dokumentation for, at der finder en koordinering sted fra nationalt til EU-niveau og omvendt.

Yderligere oplysninger

Rapporten *Social dialogue in times of crisis* (social dialog i krisetider) findes på <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1221.htm>

For yderligere oplysninger, kontakt Christian Welz, forskningsleder, cwe@eurofound.europa.eu